

κ' οί δυό, μα κι αλλιώτικη συνάμα, η αλλιώτικες, αφού είναι μάνα και κόρη, ο τι χρειάζεται δηλαδή για να μοιάζουν και να μη μοιάζουνε.

Ο λόγος μας εδώ δεν είναι για μεταφράσεις, που οί όροι του διαγωνισμού μας δεν τις παραδέχονται. Ο λόγος μας, για τη φιλολογική μας ξαναγέννηση στην Ελλάδα, που μπορούμε κάλλια θαρρώ να παίρνουμε από τη φιλολογία την αρχαία παρά να παίρνουμε, όπως τό συνηθίζουμε, από κάποιες ξένες. Και υπάρχουν τρόποι πολλοί να παίρνουμε χωρίς να μιμηθούμε καθαυτό, και μάλιστα με πρωτοτυπία. Σ' αυτό κ' η επιστήμη θα μας βοηθήσει. Γνωστό, λ. γ., πως δε σωθήκανε όλες οί τραγωδίες του Αίσκύλου, του Σοφοκλή, του Έβριπίδη. Κ' έτσι τον Έβριπίδη τονε φανταζόμαστε πάντα με δεκαεννιά, τό Σοφοκλή και τον Αίσκύλο με τις έφτά του τραγωδίες τον καθένα, ενώ τό πιο αξιοθάμαστο είναι ίσια ίσια οί τραγωδίες που γαθήκανε, αξιοθάμαστο και καταπληχτικό που κατορθώσανε τόσες και τόσες—ο Έβριπίδης ενενήντα δυό, έκαστον είκοσι τρείς ο Σοφοκλής, ο Αίσκύλος έβδομήντα εννιά! — αξιοθάμαστο που η φαντασία τους ακατάπαρτα δούλεψε, που η ζωή μέσα τους έβρεγε πλημμύρα και που έτρεχε ο νους τους όπου έλεγε ναρκάζη μια ιδέα, ένα δράμα, λες και δε θέλανε ναφήσουνε άνθρωπο, ήρωα, θεό του κόσμου του ελληνικού, του τότες κόσμου, δίχως να μας φανερώσουνε την ουσία και την ψυχή του. Μύθους από κάθε κύκλο μυθικό, προσώπατα κάθε σημασίας, όλα βοφούσε η άχρόσταγη ποιήσή τους. Σ' αυτό, γιατί να μην τους μιμηθούμε; Γιατί να μην τους μιμηθούμε και σε κάτι άλλο; Δε σωθήκανε οί τραγωδίες τους, σωθήκανε όμως άποσπάσματα περίσσια κ' έχουμε σχεδόν από την καθεμιά. Ο F. G. Welcker, στα 1839, καταπαίστηκε μάλιστα μια περιγραφή και νόστιμη έργασία σύνζε τα διάφορα τ' άποσπάσματα, προσπαθής να βάλη μαζί όσα φαίνεται πως αναφέρονται στο ίδιο θέμα, στην ίδια την τραγωδία, έπειτα κοιτάζε να βρη την κλωστήσα που συνεδένει άναμεταξύ τους σκηνή με σκηνή, πράξη με πράξη, κ' έτσι να μας δείξη άπάνω κάτω πως ξετυλίγονταν τό δράμα, να μας τό χαράξη άκριά άκριά, όπως ύποθετε, ύστερις από παραβολές, σύγκρισεις, έρεθνές και κόπους, πως τό πρωτόγραψε κι ο ποιητής (Die griechischen tragödien, Bonn 1839, τρείς τόμοι, σπάνιος).

Τόσο μου άρεσε τό βιβλίο που αφού τό διάβατα,

στοχάστηκα να κάμω μιá Ναυσικάα, επειδής μας άπομείνανε κάτι άποσπάσματα μιáς Ναυσικάας του Σοφοκλή μοιάζει κιόλας πως εΐτανε τραγωδία! Την άρχισα κ' ελπίζω να την τελειώσω, γιατί τόντις αξίζει να δη κανείς πως μπορεί από τη Ναυσικάα να βρη δράμα! Ένωσείται πως έχουμε τό δικαίωμα, πρέπει μάλιστα σε τέτοια περίσταση, ζυα δηλαδή δανεζόμαστε από τους άρχαίους κανένα θέμα που δεν ξέρουμε πως τόπραματεφήκανε άφτοί, έμεις να τόπραματεφτούμε κατά τη δική μας τη φαντασία, με τις δικές μας τις ιδέες, τις ιδέες του σημερνού μας του ήθικού, διανοητικού, φιλοσοφικού κόσμου. Άλλοι, από μένα πιο ίκανοί, άς διαλέξουνε άλλα θέματα. Θα πετύχουνε για βέβαιο. Άς δουλέψουνε τα θέματα εκείνα τα παλιά, με ψυχή καινούρια, με καινούρια γλώσσα. Η μάνα του νερού εκεί είναι, όχι μόνο επειδή άξια ένα Έρόδοτος, ο γέρο Έρόδοτος, μπορεί να μας μάθη χίλια ψυχολογικά, που και σήμερα βρίσκουμε τον τόπο τους, χίλια παραμύθια, που λίγο να τα φωτίσης με τό φως της Ρωμισούνης, ου δίνουνε ύλη άταίριαχτη, μα επειδή με την επιστήμη πολυ νόστιμα, πολυ άπροσρόνητα, είμαστε σε θέση να δούμε την άρχαίότητα να ξανακίνη ολόένα. Καιρός δεν είναι και δημοσιέφτηκε μια μελέτη, μικρούστικη και σημαντική για την Οδύσεια, κι αφού μιλούσαμε τώρα τώρα για την Ναυσικάα, η μελέτη μας λέει πως στον άρχαίο τό μύθο η Καλυψώ εΐτανε τό καλό τό πρόσωπο—Καλυψώ, εκείνη που σκεπάζει, που καλύπτει, που σε φιλέει βούχα να σκεπαστής—ενώ στον Όμηρο τα βούχα, η Ναυσικάα τα φιλέει που εΐτανε πρώτα τό κακό τό πρόσωπο και τό νησί της μαγισμένο (κ. S. Eitrem, Die Phaiakenepisode in der Odyssee, 8o, 36 σ., Christiania, Bylwad, 1904. Rev. des Et. gr. 1904, σ. 381). Με τις ώριπτες έργασίες του A. Fick και τόσων άλλων, αφού ξέρουμε πια πως έγινε η Ίλιάδα η περίφημη από κάμποσες Ίλιάδες προσητερές, που έννοσείται είχανε η καθεμιά όνομα ξεχωριστό, Ίλιάδες ξανακάνουμε. Μα τί νόημα βαθείο που βρίσκεται και σε κάτι μύθους ελληνικούς, άξια στού Γύγη εκείνο τό δαχτυλίδι, και τί όμορφο που θάτανε να μας παράστανε, να στοχάζότανε κανείς άνθρωπο, Ρωμιό η Έβρωπαίο της εποχής μας, που καμιά Νεραίδα λουσιμένη στάθάνατα νερά, του φέρνει ένα τέτοιο δαχτυλίδι, και βλέπει πως στο τέλος ο άνθρωπος τό

πετα, γιατί προκοπή μ' άφτό δε βγαίνει και τίποτα δεν μπορεί να κάμη άπ' όσα κάνουνε οί συναθρώποι του! Άμεί, ο μύθος ο συναρπαχτικός, ο πιο ποιητικός άπ' όλους τούς μύθους, ο μύθος της Άβγούλας, ο μύθος της Ήώς και του Τιθωνού, όταν η Άβγούλα ζητά στους θεούς για τον άντρα της άθανασία, ξεγκάει όμως να ζητήσει άθανατη και τη νύκτη, παρατηρεί μια μέρα πως γεράζει ο Τιθωνός της, η καρδιά της κάιγεται, δεν τό βαστά η ψυχή της να θωρή του αγαπημένου τα γεράματα, τον κλειδώνει σε ένα παλάτι κρουσταλλένο μέσα, μακριά της, σιμώνει στην πόρτα τό πρωί, προτού πάη να φέξη στον ούρανό, άκούει τη φωνή του τη λατρεμένης, χωρίς να τον κοιτάξη, και θυμάται τα νιάτα τους τα έρωτεμένα! Ίσως ναπαντούμε τον ίδιο μύθο, άλλαγμένονε ταιριαστά με τον τόπο, και στους Κέλτες, επειδή αφού αναγκάστηκε ο Τριστάνος να ξεριστή, ωστόσο, για να ξαναχαρη της Ίζόλτας του τό πρόσωπο, άφανισμένος, φτωχοντυμένος, γερασμένος, έρχεται στη στράτα όπου η βασίλισσα λαμπρόφση διαβαίνει, κρύβεται από πίσω από κάτε χαμύκλαδα, και για να της δώση να καταλάβη πως άφτός είναι, αρχίζει και σαν τό πουλί κελαϊδάει. Ο Τιθωνός, όπως ξέρουμε μερικές παραλλαγές, τραγουδάει και κείνος σαν τον τζίτζικα. Ο Έλληνες με της φαντασίας του τη χρήση μεταπλασε μύθο κοινό στους λαούς της έβρωπαϊκής φυλής, τονε μεταπλασε κι ο Κέλτης με τον πόνε της άγάπης η με την άγάπη του πόνου, που άπέραντα στάζει από της Δύσης τον ούρανό τό λυπημένο.

Ο J. Bédier, καθηγητής από τους πιο γνωστούς στα Γαλλικά Κολλήγιο, πήρε τό μύθο του Τριστάνου και της Ίζόλτας, σύγκρινε τις διάφορες παραλλαγές, έβαλε δικά του, σύφωνα πάντα με την ουσία του μύθου, εκεί που λείπανε κάτι κομμάτια στα χερόγραφα, κ' έγραψε μυθιστόρημα κοντά σαν πρωτότυπο. Μπορεί να γραφούνε τέτοια και στην Ελλάδα. Μα μακρως δεν τό είπαμε κι άλλου (κ. Ρωμ. Θέ., 59—61, Νομιά, αρ. 71 (1903), σ. 1), δεν τό είπαμε χίλιες φορές πως κι από τα μεσαιωνικά μας τα δημοτικά ποιήματα—ώριτος και συμβολικός ο λόγος περί ευτυχίας και δυστυχίας, ο Ίμπεριος κ' η Μαργαρίνα, κι άλλα πολλά, για ναφήσουμε τό Διεση Άχρίτα—δεν τό είπαμε πως από τη βυζαντινή την ιστορία — θάξιζε αλήθεια να ψυχολογύσε κατάβαθα κανένας μια Εύρηνη, μια Θεοφανή, μια Ζωή, να μας παράστανε τό Βυζάντι-

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

BIBLIO ΠΡΩΤΟ

1. Ο Θουκυδίδης ο Αθηναίος έγραψε τον πόλεμο των Πελοποννησιωτών και των Αθηναίων, πως πολέμησαν μεταξύ τους, αρχίζοντας έφτός μόλις ξέσπαζε και με την ελπίδα πως μεγάλος θα γίνει και πιο αξιοδύγητος άπ' όλους τούς πριν. Και τό συμπέρανε επειδή δυναμωμένοι ξεκινούσαν κ' οί δυό με κάθε έρόδιο, και τ' άλλο ελληνικό θεωρώντας το πως πήγανε μαζί τους, μέρος έφτός, μέρος κ' έχοντας τέτοιο σκοπό. Γιατί εΐταν άφτός ο πιο μεγάλος άναστατωμός που έγινε στους Έλληνες κ' ως σ' ένα μέρος των βαρβάρων, κ' έτσι να πεις, κ' ως πέρα στον πιο πολυ τον κόσμο. Γιατί τα πριν τους ιστορικά—και μάλιστα τ' ακόμα πιο παλιά—σωστά να βρεις από του καιρού τό πλήθος εΐταν άδύνατο από σημάδια όμως, που ζεταζοντάς τα όσον καιρό μπορούσα έφτασα να τα πιστέσω, δεν εΐτανε,

νομίζω, μεγάλα μήτε ως προς τους πολέμους μήτε ως προς τίποτα άλλο.

2. Γιατί φαίνεται την Ελλάδα που λέμε σήμερα πως στα παλιά δεν την κατοικούσανε σταθερά, παρά πως εΐταν τοπαλλαγίες πριν, κ' έφκολα κάθε λαός παραιτούσε τον τόπο του, βιασμένος από κάποιους παντα πιο πολλούς. Τι καθώς δεν ύπαρχε εμπόριο κ' άφοβα δε συγκοινωνούσανε μεταξύ τους μήτε της στεριάς μήτε περνώντας τη θάλασσα, κ' ο καθείς τα δικά του τα φρόντιζε τόσο μόλις όσο να ζει, δίχως να θησκόρζει μήτε να δειντροφυτέθει τη γη—σαν άγνωστο πούταν τότε κάποιος θα πλακώσει και θάν τους τ' άρπάξει άλλος, μάλιστα καθώς εΐταν κιόλας άταίχιστοι—και θαρρώντας τη χρειαστή θροφή της ημέρας πως παντού κάπως η άποχτούσαν, έτσι δύσκολα δεν άλλαζαν, και για τότο ως προς τους μέγεθος πολιτειών εΐτανε δυνατοί μήτε ως προς τ' άλλα έρόδια. Και μάλιστα οί τόποι οί πιο καρπεροί άλλαζαν πάντα κατοίκους, η Θεσσαλία που λέμε τώρα, η Βοιωτία, και τα περισσότερα μέρη της Πελοπόννησος έξόν την Αρκαδία, κ' από τούς άλλους όσοι εΐταν οί πιο πλούσιοι. Γιατί της γης τους η καλοσύνη έδινε σε μερικούς τα μέσα να πλουτίζον άκρετά κ' οί ταραχές που προξενούσαν τις αδυνάτιζαν, κ' εΐταν άντάμα άφορμή ναν τις

κρυφοδέπου οι ξενοχωριτες παραπάνου. Την Άστική όμως με την άπχη της γη, με τό να μένει άτάραχη πιο πολυ καιρό άπ' όλες, την κατοικούσαν άνθρωποι οί ίδιοι πάντα. Και τούτο είναι ο καλύτερος του λόγου μου μαρτυρας πως οί ξεπιτωμαί άμποδίζαν τούς άλλους τόπους να μη μεγαλώνουν τό ίδιο. Ονας δηλαδή η Άστική φτωχότοπη, όσους από την άλλη Ελλάδα έδωχανε η πόλεμος η ταραχή, οί πλουσιότεροι τους καταθέβανε στους Αθηναίους σε σε μέρος άσφαλισμένο, και με τό να γραφούνται πολίτες, έφτός από τούς παλιούς καιρούς μεγάλωναν ακόμα περισσότερο τον πληθυσμό της πολιτείας, τόσο που στείλανε κατοπί άποικίες στην Ίωνία σαν που δεν άκρούσε πια η Άστική.

3. Και τούτο όμως μου δείχνει όχι λιγότερο των παλιών τα μικρά μέσα. Γιατί πριν τα Τρωικά δε φαίνεται νακανε τίποτα προσητερηνά με κοινή σύπραξη η Ελλάδα. Νομίζω μάλιστα, μήτε είχε δλόκληρη τ' όνομα άφτό άκόμα, παρά στους καιρούς τούς πριν τον Έλληνα τό κα του Δερκαλιωνα καλά καλά μήτε καν ύπαρχε αυτή η όνομασία, μόνη άλλότες άλλο έθνος, και μάλιστα τό Πελασγικό, δανειζαν του τόπου τό δικό τους όνομα. Όταν όμως ο Έλληνας και τα παιδιά του στη Φτιώτιδα άπόχτησαν δύναμη μεγάλη, και τούς φωνάζανε βοηθούς

τιο με τα πλουσιπάροχα τα λούσσα, με τα λαμπρά του τα παλάτια, μα και με τα πόκρυφα, που να πούμε, της ανθρώπινης τότε καρδιάς!— πώς από τα παραμύθια, τις δεισιδαιμονίες, τη φαντασία του λαού μας— τώρα μάλιστα που έχουμε και τους δύο σπουδαίους τόμους του Πολίτη μας, τις Παράδοσες μια μια της Ρωμιοσύνης— πώς από το Είκοσι "Ενα— για να ξαναμάθουμε και λίγο ήρωισμό, να ξαναμάθουμε το μίσος, που πρέπει και που μας τιμά, να ξεδιαλίσουμε κιόλας τί λογής ήρωες είναι εκείνοι— πώς από τα σπλάχνα κάθε χωριού, από τα πόδια κάθε χώρας, από τα ήθηγραφικά της κοινωνίας— για φανταστήτε! της κοινωνίας όπως με τα μάτια μας τη βλέπουμε, της κοινωνίας ή της Πολιτικής ή της Αθηναϊκής— μήπως δεν το είπαμε, δεν το ξαναείπαμε πώς από παντού, από κάθε άκρη, κάθε γωνιά, κάθε ώρα και κάθε στιγμή του Έλληνισμού, βγαίνει αλάκαιρη πρωτότυπη, πρωτόφωτη ποίηση, γιγαντένια φιλολογία;

Τι να σας τα λέω, παιδιά— παιδιά δηλαδή του Διαγωνισμού μας, που ενώ έχουμε τόσα και τόσα να κάνουμε, δε μού κάνετε... τίποτες; Δεν πειράζει. Θα μού κάνετε κατόπι, και τα λόγια μας χαμένα δε θα πάνε. Μη θαρρήτε· ή ελπίδα μου δε σπά, ελπίδα, παιδιά μου, και σε σας, ελπίδα και στην Ελλάδα. Πίστη κι αλύγιστο θάρρος. Αλήθεια τί μου γίνεται, δεν το ξέρω κι ο ίδιος. Τη νοιώθω, με το ναί, τη νοιώθω κι από το ή νιότη στις φλέβες μου βράζει. Ποτέ μου δεν την έννοια πιά ζεστή, πιά φλογισμένη στα σωθικά μου. Τι είναι, καλέ, τα νιάτα, τί τα χρόνια τα είκοσι και τα είκοσπέντε; Τα χρόνια τίποτα δεν είναι. Η νιότη μονάχα σημαίνει, και μού φαίνεται πώς είμαι νέος δυο φορές. Δυο φορές, γιατί εβώ δεν είναι ο ζέφυρος ο εαρινός που γλυχαδέβει το μάγουλο το νεανήσιο και περνά, ζέφυρος που μήτε το χάδι του θυμάται, άμα φύσσει βορράς. Γνώριστα μπόρες και γνώριστα φουρτούνες· πίκρες, καημούς και βράσανα, μήτε τα λογαριαζώ πιά. Έμαθα τί θα πη θλίψη, μάλιστα και θλίψεις, επειδή κρίσηγο είναι τάσκέρι τους κ' έχει μύριων ειδών· το θάνατο άχ! τον είδα κι ακόμα μού κάνει από τα δάκρυα τα φλεβάρά μου. Μα το γερό ταναζιάτικο τάκερι πάντα φουά και πάντα με συναπαίρει μέσα μου ή φουσηματιά του δυνάμωσε ως και του πόνου τηνμπορεσιά. Δεν ξέρασα τί δυστυχία με τη δυστυχία γίνεται ή νιότη συνειδητή. Ξέρει πώς έπαθε και συνέχεια ξέρει

πώς υπάρχει διπλά. Η σιγανή της νύχτας ή έργασια, όταν όλοι κοιμούνται κι όταν εσύ δουλεύεις με της λάμπας σου το ήμερο το φως, μού φέρνει στο νου γενναίους, δροσάτους λογισμούς. Σκοτάδι έξω σκοτάδι γύρο γύρο και στη ζωή μας, αφού από και βγήκαμε και και πάμε. Θωρώ ήσυχα τον τάρο που με προσμένει και με προσμένει· σαν κατεβώ στα τρισβάθα του, θα μ' άκουση να του ψάλλω τον ύμνο της ζωής, που του ψάλλω και δωπέρα. Γιατί όχ; Να που και τη νύχτα φέγγει στην κάμαρά μου· να που φέγγει τη νύχτα και στη δουλειά. Έτσι, άθανατη κ' ή νιότη, μέσ' τα σκότεινα γεράματα, λάμπει και φωτοβολάει. Δεν μπορώ την άπελπισιά να καταλάβω. Πώς να πελπιζεται κανείς με την Ίδεια; Θαρρήεις κ' είναι Κόρη πανόμορφη, μοναδικιά, ή Αγαπημένη. Χαρά σου να πέφτης μπροστά της γονατιστός, το ποδαράκι της να φιλής, τα δαχτυλία των ποδιών της να γιγίξεις, κάποτε να θωρής το πρόσωπό της. Το πανάγαθο, το παναίωνο. "Άχ! και τα μάτια της εκείνα τα μεγάλα τα μεγάλα, τα θεόγλυκα! Αμέ, ή αγάπη τους που σε περιχύνει και που σε λούζει! Σ' όλωνών σήμερα τα στήθια ζυπνά, ή απέθαντη. Βλέπω τετραφάνερα σημάδια πώς κάποια πνοή καινούρια ζωγόνεψε τα χώματα τα ιερά, κ' ή νιότη, που αναβλύζουμε, χοχλακιά αναβλύζουμε, χοχλακιάζουμε και όρμάνε από τα σπλάχνα μου τα νερά της, άλλο ίσως δεν είναι παρά συναίσθημα της νιότης που σήμερα φουσκώνει και των άλλωνών τις καρδιές, ίσως άλλο δεν είναι παρά ποτάμι που ως έμένα κατέβηκε από το ύψος όπου άνοιξε πιά για μας ή άστεϊρεφτη βρύση της Ίδειας.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Ύστ. γρ. Έλαβα, για το Διαγωνισμό του 1905, ένα δρᾶμα, ένα είδος πεζο ποίημα, πολύ περίεργο, του Πλούσιου ο Γιός. Βίβαια πώς άλάθεφτο δεν είναι ή τουλάχιστο δε μού φαίνεται· νίνι. Μα ή γλώσσα του ή καθαρό ρωμαϊκή, μι ά χαρά. Και ζωή μέσα, και φλόγα θα θέλεις. Βλέπω και δε γελάστηκα, στο τέλος του άρθρου μου, λέγοντας πώς κάτι τρέχει και ζυπνούμε. Τέτοια μού γράφει κ' ένας φίλος· ακάπως καλύτερα πάνε να γίνουμε τα πράματα· τα στραβά μάτια μισοθαμπίζουμε, αν και δεν ανοίξανε ακόμα διάπλατα στο φῶς». Φως και στο δρᾶμα του άγνωστου μου διαγωνιστή. Μου έστειλε κιόλας αφού γράφης ή προκήρυξή μου άφτη για το 1904, να μού δείξη, χωρί; να το ξέρη, πώς έκιο είχα και δεν άπελπιζόμενου. Ανάγκη έδως να συνονηθούμε για μερικά, και τον παρακαλώ να μού δηλώση τόνόμά του, αφού είναι το μόνο, κι όνόματα φέτο δεν έχω άλλα.

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΒΡΑΙ

ΑΝΤΙΟ ΕΛΛΑΔΑ!

Για να πάω από τους Λάκκους στα Χανιά έγραφε να περάσω από μέσα από ένα χωριό που το λένε Φουρνέ. Κάθισα λίγο στον καφερέ για να ξεκουραστώ κι έπινα ήσυχα ήσυχα τον καφέ μου καπνίζοντας το τσιγάρο μου κι άκούγοντας τις κουβέντες τῶ χωρικῶ που με φωνές συζητούσαν για τον πόλεμο, για τα Μακεδονικά και για χίλια δυο άλλα. "Άξαφνα το μάτι μου έπεσε σέ μιάν εικόνα στον τοίχο του καφερέ κολλημένη της οποίας τα χτυπητά χρώματα εύκολα τραβήξανε την προσοχή μου. Από περιέργεια σηκώθηκα και πλησίασα στην εικόνα. Από χέρι άδείο καιωμένη παρᾶσταίνε κάποιο περιστατικό, κι είχε από κάτω γράμματα πολλά, κι άφτη με χέρι γραμμένα. Την κοίταξα καλά, την επιθεώρησα με ύφος αρχαιολόγου που εξετάζει κάποιο πολύτιμο καινούριο βρεμένο άρχαιο, και... — αλλά πρώτα το ιστορικό της.

Τον περασμένο Ίούλη κάποιος χριστιανός από το Βατιόλακο, επιέθηκεν εναντίον τριών Όθωμανών, κοντά σ' Αλιμανού και, αν δεν κάνω λάθος, τους δυο έσοκώωσε κι ο άλλος έφυγε. Πήγε ύστερα ο ίδιος στην Αρχή και παραδόθηκε, μέσα δε στη φυλακή έφιλοτέχνησε τη θαμάσι' άφτη εικόνα την όποιαν έστειλε στο Φουρνέ. Η εικόνα παρασταίνει τον ίδιο το χριστιανό και σκοτώνει τους Τούρκους· να και το θαμάσιο χειρόγραφο που στην εικόνα πάνω βρίσκεται: (Με θρησκευτική έβλάβεια έτήρησα την όρθογραφία και τον τονισμό του χειρόγραφου).

— Διαβάσης όδο εκτέλεσης φόνου κατά την πρώτη 1 Ίουλίου 1904, διαπραχθήσας παρε μου του Αντωνίου Ι. Παπαδογιαννάκης εκ του χωριού Βατολάκκου Κυθονίας κατά των Όθωμανο Ουσουμανης Κατσιγιαννάκης, Χουσεκνης Ντυνηνάκης και Σακηρ Σελιμάκης Διερχομενος μετάξη αυτῶ εκ της έπαρχίας Σελίνου και εν την διαβάσει μας εν τη θέση Βασαρίοτη μέσα εις τη όδῶ επιλοικησάμε Περι Πατριοτικου ζητήματος και μου αναφέρει ότι εντάφθα εφόνεψαν οι Χριστιανί πύλους Όθωμανούς. Έγῶ δε(ν) απάντησα, «'Ας είνε καλά ο Ήγεμόνας· όποιος σᾶς πιστηρίζη σας καλύτερα παρά ημάς» Έτσιτες αυφοί εξυβρίσά τῶν ήγεμόνα εγῶ δε(ν) απάντω ατι λέγεις βρε σκοτοπιστε Αμέσως ετωμία μὲν ρά-

στις άλλες πολιτείες, τότες με τη γνωριμιά άρχισαν πιά λίγοι λίγοι πιά να κρίζονται Έλληνες, όχι όμως πώς μπορούσε πλέον ακόμα να γενικεφτεί σ' όνομα και σ' ύλους. Και μες το δείχνει πρώτα πρώτα ο Όμηρος. Γιατί αν κ' εζῆσε πολυ ύστερα κ' από τα Τρωικά ακόμα, ως τόσο πουθενά δεν τους λέει όλους μαζί Έλληνες, μήτε άλλους εζῶν τους με τον Αχιλλέα από τη Φτωτιδα που και πρώτοι ήταν Έλληνες, παρά Αχαιοούς τους κρίζει μέσα στα τραγούδια του κ' Αργίτες και Δαναούς. Μα μήτε βαρβάρους δεν αναφέρνει πουθενά, επειδή μήτε οι Έλληνες, καθώς εγῶ νομίζω, δεν είχαν ακόμα ξεχωριστεί σ' ένα όλο τους όνομα αντίθετο. Εκείνοι λοιπόν— που λίγοι λίγοι πρώτα, καθώς δηλαδή σμίγανε χώρα χώρα, και που ύπειτα όλοι τους μαζί όνομαστήσαν Έλληνες— πριν τα Τρωικά από άδυναμία κ' άσυγκοινωνία δεν καταπιεστήσαν τίποτα ένωμένοι. Μάλιστα και σ' άφτο τον πόλεμο ύπειτα βγήκαν αντίμα, όταν πιά ταζίδεσαν τη θάλασσα πιά πολυ.

4. Γιατί άπ' όσους ξέρουμε ο Μίνος φημίζεται ως ο πιά άρχαίος θεμελιωτής ναφτικου κ' ο πιά σημαντικός όριστής της τώρα έλληνικής θάλασσας, που και κατάκτησε τα Δωδεκάνησα και πρωτοσπίτωσε τα πιά πολλά τους, διώχοντας τους Κάρεις

και διωρίζοντας άρχηγούς τα παιδιά του. Και την πειρατεία, όπως είναι φυσικό, ζεπά... με άπο τη θάλασσα όσο μπορούσε, με σκοπό ν' ασφαλίζει πιά καλά τα εισοδήματά του.

5. Γιατί οι Έλληνες παλαιά κ' έσοι από τους ξένους ή κατοικούσαν τη στεριά κοντά στη θάλασσα ή τα νησιά, άμα άρχισανε με τα καράβια να συγκοινωνούν περισσότερο, πᾶραν τον πειρατικό το δρόμο, κ' άρχηγό τους πήγαιναν άντρες οι πᾶ σημαντικοί και για δικό τους όφελος και για να πορέθουνται οι φτωχοί, και πλακόνοντας σε τόπους άτειχιστους και κατοικημένους χωριά χωριά κούρσεθαν, κ' έτσι με την άπαγή ζούσαν το περισσότερο, μηδ' είχε ακόμα καμιά ντροπή τέτια δουλειά, παρά μάλιστα χάριζε και κάποια δόξα. Και το βλέπεις από μερικούς στεριανούς ακόμα και τώρα, όπου νομίζεται έπαινος ή ληστρική παλικουριά, καθώς κ' από τους άρχαίους ποιητάδες, που στους ζετασμούς των ταξιδιωτών πεντού δίχως άλλανή, σαν αρχίζον, τους ρωτούν τα ίδια, αν είναι πειρατάδες, σαν που μήτ' άκαταδεχτούσαν τη δουλειά όσοι ζεταζούνταν μήτε πρόσβαλλαν όσοι άχρηστούσαν τυχόν να μάθουν. Και το ίδιο κούρσεθαν και στη στεριά ο ένας τον άλλο, κ' ως τα σήμερα σε πολλά έλληνικά μέρη συνηθίζεται ο παλιός ο τρόπος, στα μέρη τα

κατά τους Λοκρούς τους Όζόλες και τους Αιτωλούς και τους Ακαρνάες και την κατά και στεριά. Κι το να περπατούν άρματωμένοι όστων των σπεικῶν τους μὲνε από την παλιά ληστεία.

6. Γιατί όλη ή Ελλάδα ύποσορσεύσε, όντας άχρηστοι οι σπιτωκοί κ' οι μεταξύ τους έρχομοί όχι άκίντουνι, και ύστηκε τους κατακτησε ή ζωή με σ' άρχατα, όπως των ξένων. Κι αν εκείνοι οι τόποι οι έλληνικοί συνηθίζουν έτσι ακόμα, είναι σημάδι των τρόπων των άλλων παρόμιων σ' ύλους. Οι Αθηναίοι όμως από τους πρώτους τα παραιτήσαν τ' άρχατα, και γαλαρώνοντας τους πριν τρόπους άλλαξαν προς το μαλθακώτερο. Κι οι γεννιότεροί τους από τους άρχόντους, ένεκα ή θηλοπρεπεία, πᾶι λίγος μόλις καιρός άπ' όταν έπαψαν το να φέρουν πουκάμισα λινά (1) και με χρυσά ταιντζίκια να κερφώνουν άπάνου τα μαλλιά τους κότσο. Και να γιατί και με τους Ίωνες τους νερόχότερους βαστακῆς τόσο καιρό τέτια χτενισιά. Άπλό πάλι φῶρεμα και κατά το τωρινό είδος πρώτοι φῶρεσαν οι Λακωνες, που κ' ως προς την άλλη τους ζωή κατέβηκαν ως πᾶς στον πολλών τη σειρά οι πιά πλού-

(1) Το κείμενο χιτωνάς τε λινούς. Νομίζω σινδόνας τε.

βδο Καί ἐκτεπήσα Κατὰ τῆ Κεφάλῃ τοῦ Προτοῦ καὶ τῶν ἔργων μου "Ἐγὼ δὲ ἐνομήσα δὴ ἀπεβίωσε οὗτος τον ἐκατελευρα καὶ ἐτραπῆ εἰς ἼΗ ΓΗ Ἀμεσος ἐκτεπήσα καὶ τοῦ Δεφτέρου Μεράβδο κατὰ τῆ Κεφάλῃ καὶ τῶν ἔργων μου ἀπο τον Ἡμιονό του καὶ ἐτραπῆ εἰς ἼΗ ΓΗ Ὁ δε τρίτος ἐγίωσε νὰ μου καμῆ τῆ παρατηρήση Καὶ ἀμέσως τουλεγὸ Στάσου Σκατολιτέ καὶ τὸν ἐξήγωνα νὰ τον ἐσκλαβο ἀλὰ ἀφου Ἡδα στῆ Δένητο Δινὰ τὸ νὰ τὸ νέσκλαβο ἐπι-σπρεψα εἰς τῆν ὀκία μου Καὶ βλέποντας ἐνόπιο μου τον Δεφτερο καὶ Τὸν λεγὸ «Ἀκομῆς Σκατόπητε θὰ σέχε νὰ ζῆς Ἀμεσος του ἐκτεπήσα μεν εἰς ἄβδο κατὰ τῆν κεφαλῆ καὶ ἔπεσε ἀπο τὸν Ἡμιονό του Ἐγὼ δε φέροντας μαχαίρα καὶ κατασφάξα αὐτὸν ὥστε ἀπεβίωσε Ἡ δε ΓΥΝΗ ΜΟΥ ΤΡΕΞΑΣ Καὶ μερη-πασε ὡπως Σοση τὸν Ὁδομανο Διὰ νὰ μὴ χαθούμε Ἀλὰ δε ἦτο δυνατὸ Ὅσῃ πιστεβεγετε Χριστὸ καὶ τον ἐπροσκυνάτε ἔμενα τὸν καταδικῶ ὅλη νὰ βοηθήτε.

Ἀφοῦ τῆ διάβασα δὲν ἤξερα ἂν ἐπρεπε νὰ γελᾶσω ἢ νὰ κλάψω γιὰ ὅ,τι εἶδα καὶ ἐδιάβασα. Καὶ συλλογίστηκα· Τὰ λόγι' ἀπρὰ σὲ ποιά γλῶσσα εἶναι γραμμένα; σὲ καμιὰ. Μὰ καλὰ, ὁ ἄνθρωπος ἀπρὸς δὲν ἔχει γλῶσσα; ἔχει. Πὼς λοιπὸν δὲ γράφει στῆ γλῶσσα του; Ἄν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶτανε Γάλλος, ἢ Ἀγγλὸς ἢ τέλος πάντων κάδε ἄλλο παρὰ Ρωμιὸς σὲ ποιά γλῶσσα θῆραφε; Βέβαια στῆ Γαλλικῇ ἂν εἶτανε Γάλλος ἢ στῆν Ἀγγλικῇ ἢ στῆ Γερμανικῇ ἂν εἶτανε Ἀγγλὸς ἢ Γερμανός. Ὁλοὶ λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι γράφουνε στῆ γλῶσσά τους, στῆ γλῶσσα τοῦ λαοῦ ποῦ εἶναι καὶ ἐπιστημονικῇ καὶ φιλολογικῇ καὶ ἐθνικῇ τους γλῶσσα, ἐνῶ ὁ ρωμιὸς ἂν ξέρει λίγα λίγα γράμματα σὲ καμιὰ γλῶσσα δὲ γράφει· βέβαια ἢ καθαρέβουσα δὲ μαθαίνεται, ἢ δημοτικῇ μᾶς βρω-μάει, ὅς του λοιπὸν «ἐτροπή εἰς τῆ γῆ» καὶ «δια-πραχθείσας» κτλ.

Ὁ ἄνθρωπος ἀπρὸς ὅταν εἶτανε μικρὸς θὰ πῆγε σὲ σκολειό. Ἐκεῖ ὁ δάσκαλος προσπαθοῦσε νὰ τὸν μάθῃ ἢ ὁδὸς τῆς ὁδοῦ· κατόρθωσε μ' ἀπρὰ τίποτα ὁ δάσκαλος; Ναι, κατόρθωσε νὰ ρεζιλέψῃ τῆ γλῶσσα ποῦ δίδαξε μετὸ περίφημο ἐκείνο ὅ οὐ ποῦ σὲ καμιὰ γλῶσσα δὲν ἀνήκει, ἀντὶς νὰ τὸν ἀφίση νὰ λῆθῃ ὁ δρόμος τοῦ δρόμου ποῦ εἶται ἰδμαθε ἀπὸ τῆ μάννα του καὶ εἶται ξακλουθῆ νὰ τὸ λῆθῃ ὅταν μιλάει. Ζήτης; ὁ δάσκαλος νὰ τοῦ μάθῃ τῆ μετοχῆ τ ρέ-ξ α ς καὶ τίποτ' ἄλλο δὲν ἔκαμε παρὰ ποῦ τοῦ σρέ-

βλωσε τὸ γλωσσικό του αἰτημα κα ἔγιν' αἷτια νὰ βλέπουμε σῆμερα ἕνα ΤΡΕΞΑΣ Η ΓΥΝΗ γιὰ τὸ ὅποιο θᾶπιανε τῆ μαλλιά του ὁ καλὸς μας δάσκαλος καὶ θὰ σκίζότανε γιὰ τῆν ἐχτροχίαση τῶ συνταχικῶ κανόνω ποῦ δὲν μπορέσανε ἀκόμα νὰ μᾶς μῆσουν εἰς τὸ ἄφθαστον κάλλος τῆς παγκάλου Ἑλλάδος φωνῆς!

Μὰ, δάσκαλέ μου, μὴ φωνάζεις· ὁ ἄνθρωπος ποῦ-γραψε τρέξας ἢ Γυνή δὲ φταίει καθόλου, φταῖς ἐοῦ, δάσκαλέ μου, ποῦ τοῦμαθες νὰ γράφῃ σὲ κάδε σει-ρὰ εἰκοσι «τρέξας»φταῖς ἐοῦ ποῦ τοῦμαθες νὰ περι-φρονῇ μιὰ γλῶσσα τέλεια, ἐοῦ ποῦ νόμοιες πὼς θὰ κατορθώσης νὰ τὸν κάμης νὰ γράφῃ μιὰ μούμια χωρὶς ζωῆ καὶ ἐπομένως χωρὶς ζωντανῇ ὁμορφιά.

Καὶ φαντάστηκα τὸ θαμάσιο ἀπρὸ χροδὸγραφο ὕστερ' ἀπὸ καμιὰ πεντακοσσαριά χρόνια στὰ χέρια ἐνὸς ἐπιστήμονα γλωσσολόγου ποῦ θᾶθελε νὰ ἐξετά-σει τῆ σημερῆ μας γλῶσσα, κα ἔφερα σὲ νοῦ μου τῆν ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ἴδρωτα ποῦ θᾶχ-νε γιὰ ν' ἀνακαλύψῃ σὲ ποιά γλῶσσα εἶναι γραμμένο τὸ ἔξοχο ἀπρὸ χροδὸγραφο καὶ... οἰχτεῖρα τὰ χά-λια μας. Τί δυστύχημα! πᾶω νὰ πιστέψω πὼς ὁ Θεὸς μιὰ γιὰ πάντα τῆν καταράστηκε τῆν καυμένη τῆν Ἑλλάδα μας!

*Αχ! ἢ Ἑλλάδα μας!

Χανιά 12 τοῦ Γενάρη 1905.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ο ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ „ΝΟΥΜΑ“

Δὲν πρέπει νὰ ζετᾶση κανένας πρῶτα-πρῶτα ἂν θὰ πετύχῃ ἢ ὄχι ὁ διαγωνισμὸς τοῦ «Νουμά» γιὰ νὰ γραφῇ ἀλφαθητάριο στῆν ἀληθινῇ μας γλώσ-σα. Τὸ ζήτημα εἶναι νὰ νοιώσουν ὅλοι τῆ σημασία τοῦ διαγωνισμοῦ· κα ἕνα τῆ νοιώσουν θὰ βγάλουνε μὲς' ἀπὸ τὰ στήθια τους ἀνάπασμα ψυχικῆς ξεκού-ρατης καὶ θὰ κάμουν ὅ,τι μπορέσουνε γιὰ νὰ πε-τύχῃ. Ἀρχῇ μεγάλης δουλειᾶς ποῦ ἀποτελέσματα μεγάλα θὰ φέρῃ. Ἐτσι πρέπει νὰ τὸν πάρουν ὅλοι τὸ διαγωνισμὸ τοῦτο. Ποιὸς, ἕνα καθήση νὰ καλο-σκεφτῇ, δὲ θὰ παραδεχτῇ, ὅτι τῆ μέρα ποῦ τὸ παιδί θ' ἀρχίσῃ νὰ μαθαίνη στὸ σκολιὸ τῆ γλῶσσα ποῦ μιλάει καὶ στὸ σπίτι του, θ' ἀγαπήσῃ τὸ σκολιό; Κι ἕνα τὸ ἀγαπήσῃ, θὰ στολίσῃ καὶ τὸ μυαλό

του καὶ τὴν ψυχὴ του μ' ὅλα τὰ χαρίσματα, ποῦ θὰ τοῦ εἶναι τὸ μεγαλύτερο βοήθημα ὕστερις, ὅταν μπῆ μέσα στὸ δύσκολον ἀγῶνα τῆς πλατιᾶς ζωῆς;

Γι' αὐτὸ πρέπει τὸ διαγωνισμὸ τοῦ «Νουμά» σὰν γλυκοχάραμα πνευματικῆς λευτεριᾶς νὰ τὸνε χαιρετίσουμε. Δὲν ἔχω τὴν ἰδέα—ὅπως δὲ τὸ λέει καὶ ὁ ἴδιος—ὅτι τὸ ἀναγνωσματάρι, ποῦ θὰ πάρῃ τὸ βραβεῖο, θὰ μπῆ καὶ στὰ σκολιὰ πολὺ γλήγορα. Μὲ τὸ δασκαλισμὸ ποῦ βασιλεύει σῆμερις ὄχι μόνο στὸ σκολιὸ παρὰ καὶ σ' ὅλη τῆ ζήση τοῦ Ἑθνους μας, τέτοιο πρᾶγμα εἶναι πολὺ δύσκολο, ἂν ὄχι ἀ-δύνατο. Μὰ θὰ λάμψῃ κ' ἡ μέρα τῆς ἀλήθειας, ποῦ τὸ παιδί πρωτοπαγαίνοντας στὸ σκολιὸ θὰ κρατᾶ τὸ χέρι του ἀναγνωσματάρι καλύτερο—ἔτσι ἐλπί-ζουμε κ' ἔτσι θὰ γίνῃ—ἀπὸ κείνο ποῦ θὰ βραβεῖψῃ ἢ κριτικῇ ἐπιτροπῇ τοῦ «Νουμά».

Στὶς μέρες μας, σ' ἄλλα ἔθνη τὸ ζήτημα, μὲ ποῖο ἀναγνωσματάρι πρέπει νὰ πρωτομαθαίνη τὸ παιδί γράμματα, ξεψαχίστηκε καὶ φιλοσοφικί-στηκε ἀπ' ὅλες τις μεριεῖς καὶ τὴν κοιτάζουνε νὰ ὀρίσουν ποῖα εἶναι ἡ καλύτερη καλλιτεχνικῇ μὸρ-φωση τοῦ μικροῦ παιδιοῦ. Ἀξαρνα στῆ Γαλλία τὴν τελευταία γίνηκαν συνέδρια πένου σὲ συνέ-δρια ἀπὸ σοφοῦ δασκάλους καὶ σοφοῦ καλλι-τέχνες γιὰ νὰ ποῦν ἴσως τῆ στερνῆ λέξη, πὼς πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἡ καλλιτεχνικῇ μὸρφωση στὸ σκολιὸ καὶ ποῖος ὁ καλύτερος τρόπος; νὰ μορφώνεται τὸ αἶθημα τοῦ παιδιοῦ γιὰ νὰ νοιώθῃ καὶ νὰ αἰ-στάνεται τῆν ὁμορφιά. Ἐμεῖς ἐδῶ δὲν ἀρχίσαμε ἀ-κόμη νὰ σκεφτόμαστε πὼς τὸ παιδί δὲ μαθαίνει στὸ σκολιὸ γράμματα καταπῶς πρέπει καὶ κατα-πῶς ἢ ἀλήθια κ' ἢ φύση τὸ θέλουν. Γι' αὐτὸ ὅσοι μποροῦνε νὰ καταπιαστοῦν τὸ γράψιμο ἀληθινὸ ἀ-ναγνωσματάριο πρέπει μ' ἀγία συγκίνηση, μὲ συν-έπαρμα ψυχικὸ, μὲ βαθυστόχαστη ἀπόφαση νὰ ρι-χτοῦνε σ' αὐτῆ τῆ δουλιὰ. Ἄς βάλουν καλὰ στὸ μυαλό τους, ὅτι ἕνα μικρὸ, μικροῦτοικο ἀναγνω-σματάρι θὰ κάμῃ μεγάλη τῆ φιλίᾳ μας. Δὲν εἶναι ὑπερβολῆ αὐτὸ ποῦ λέω. Ἄς κοιτάξουν στῆν Ἀγ-γλία τί γίνεται. Ἀπὸ χρόνια καὶ χρόνια δούλεψαν καὶ δουλεύουν ἀκόμη πολλοὶ σοφοὶ, πιπῆδιοι γιὰ τέτοια δουλιὰ, νὰ φτιάσουν ἀναγνωσματάρι μικρὸ, ποῦ κάνει μεγάλους τοὺς πολῖτες. Ὁμπρὸς λοιπὸν στῆ δουλιὰ κ' οἱ Ἕλληνες ποῦ νοιώθουν ὅτι ἔχουν τῆν ὑποχρέωση νὰ ξεσκλαβώσουν ἀπὸ τὰ σίδερα τοῦ δασκαλισμοῦ τὰ μελλούμενα σκοληταροῦδια· Ὁμπρὸς στῆ δουλιὰ γιὰ νὰ φτιάσουν ὄχι μεγάλους

σίου. Καὶ πρῶτοι ἄρτοι ἀρχίσαν γυμναστικά (1), καὶ μετ' αὐτῆ γυμναστικῆ ἀλείφτηκαν λάδι βγάζοντας στὸ φῶς τὰ ρούχα τους. Παλαιὰ ὅμως, ἀκόμα καὶ στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες παραχθγαίναν οἱ ἀθλη-τάδες φορώντας ζουνάρια γύρω στ' ἄκχυνά, καὶ δὲν εἶναι πολλὰ χρόνια ποῦ τὸπαψαν καθὼς καὶ σὲ με-ρικὰ ξενικὰ ἔθνη, μάλιστα τῆς Ἀσίας, συνηθίζου-νται ἀγῶνες μετ' ὑπόδημα καὶ παλιν, καὶ τὸ κάουνε ζουναρωμένοι. Μὰ πολλὰ καὶ σ' ἄλλα μπορούσες νὰ δείξεις τοὺς παλιούς Ἕλληνας πὼς εἶχαν ὅμια τὰ συστήματα μετ' οὗς τωρινούς ξένους.

7. Κι' οἱ πολιτεῖες ὅσες σπιτώθηκαν τὴν ὕ-στερα, ὅταν πιά ταξίδεβε ὁ κόσμος πρὸ ἔφοκα, ἀπρὸς ἔχοντας περισσὰ τὰ μέσα τίς ἔχτιζαν κολη-τὰ στῆ θάλασσα, καὶ κλοῦσανε μετ' εἰρηκῆ τους ἰσθμούς ζητώντας ἐμπορικῇ ἀσφαλεία καὶ τῆ δύναμη ν' ἀντιστέκουν ὁ καθὴς τους στοὺς γειτόνους του. Οἱ παλιεῖς ὅμως πολιτεῖες, ἕνεκα ἢ πειρατεῖα ποῦ βᾶσταζε τόσο πολὺ, εἶτανε σπιτωμένες ἀρκετὰ πέρα ἀπὸ τῆ θάλασσα, καὶ οἱ νησιώτικες καὶ οἱ στεριανῆς (γιὰτ' ἀλληλοκουρέβουνταν καὶ κούρσεβαν καὶ ὄσους ἄλλους μὴ ὄντας θαλασσινοὶ κατοικοῦσαν κάτου), καὶ ὡς στὰ τὴν ἔτσι εἶναι σπιτωμένοι, ἀψήλα.

(2) Τὸ κείμενο ἐγυμνώθησαν. Νομίζω ἐγυμνάστη-σαν.

8. Κι' οἱ πρὸ πειρατάδες εἶταν οἱ νησιῶτες, ὄν-τας Κῆρες καὶ Φοίνικες· γιὰτ' ἀρτοι δίχως ἄλλο κατοίκησαν τὰ περισσότερα νησιὰ. Καὶ νὰ ἢ ἀπό-δειξῃ. Ὅσα στὸν καιρὸ τοῦτου τοῦ πολέμου ξεμύ-λεβαν οἱ Ἀθηναῖοι στῆ Δῆλο, καὶ σήκωσαν τίς νεκρο-θῆκες ὅσες ἕμεναν τῶν πεθαμένων μέσα στὸ νησί, οἱ μισοὶ τους καὶ παραπάνου φάνηκαν Κῆρες, καὶ τοὺς γνώρισαν καὶ ἀπὸ τῆν ἀρματωσά τους τῆ θαμῆνη μαζὶ τους καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο ποῦ θάβουν οἱ Κῆρες ἀκόμα καὶ σῆμερο. Μὰ σὰ θεμέλιωσε ὁ Μίνος να-φτικὸ, τὸτ' ἔγιναν πρὸ ἔφοκα τὰ ταξίδια μεταξὺ τους (γιὰτ' ἀπὸ τὰ νησιὰ τοὺς ἐδίωξε ὁ Μίνος τοὺς κηκούργους ὅτα μαθῆς σπύτωνε καὶ τὰ περισσότερά τους), καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ κοντὰ στῆ θάλασσα, ἀπο-χτῶντας πιά τότες σὰν πρὸ πολλὰ χρήματα, κατο-κοῦσαν πρὸ σταθερά, μερικοὶ τους μάλιστα καὶ τει-χοχυρίστηκαν σὰν ποῦ πλοῦτιζαν ὀλοῦνα. Γιὰτ' ἀπὸ ἀγάπη τοῦ κέρδους καὶ οἱ ἀχαμνότεροι σήκωναν τῆ σκλαβιὰ τῶν πρὸ μεγάλων, καὶ οἱ δυνατώτεροι μετ' αὐ-τὰ μέσα τους προσκολλοῦσαν ἀποταχτικῆς τους τίς μι-κρότερες τίς χῶρες. Κι' ὅταν πιά τοὺς εἶχαν προ-χωρήσει ἔτσι τὰ πράματα, ὕστερα μετ' καιρὸ βγή-κανε στὸν πόλεμο τῆς Τροίας.

9. Κι' ὁ Ἀγαμέμνων μὸυ φαίνεται πὼς ὡς ξε-χωριστὸς τῶν τότε στῆ δύναμη, καὶ ὄχι τόσο ὡς δε-

μένους μετ' οὗς ὄρκους τοῦ Τυντάρου πὼς πῆρε τῆς Ἑλένης τοὺς μνηστήρες καὶ σύναξε τὸ στρατό. Δὲν ἀκόμα καὶ οἱ Πελοποννησιῶτες—ὅσοι τους πρὸ πρὸ ξάστερα παραλάβαν τὰ ἱστορικὰ ἀπὸ τὸ στόμα τῶν πρῖν—πὼς πρῶτα ὁ Πίλοπας, ὅταν ἦρθε ἀπὸ τῆν Ἀσία σ' ἀθρώπους φτωχούς, κέρδισε μετ' αὐτὰ πολλὰ τοῦ πλοῦτη δύναμη, καὶ ἂν καὶ ξένος ὅμως ἔγινε ἀρχηγῆς τῆς χῶρας, καὶ ὕστερα πὼς τὰ παιδιὰ του μεγάλωσαν ἀκόμα πρὸ πολὺ, ὅτα σκισώθηκε ὁ Βρυστέας στῆν Ἀπτική ἀπὸ τοὺς Ἡρακλεῖδες, καὶ (3) ὁ Ἀτρεάς, ἕντας τῆς μητέρας του ἀδερφός, ἔκρισε ὁ Βρυστέας σὰ συγγενῆς στὰ χέρια του, ὅταν ξεκινούσε, τῆ Μυκῆνα καὶ τῆν κυριαρχία του. Ἐτυ-χε, λέν, ἀπρὸς τότες φεβγάτος ἀπὸ τὸν πατέρα του ἕνεκα τὸ φῶς τοῦ Χρυσίππου, καὶ ὅταν πιά δὲ γύ-ρισε ὁ Βρυστέας πίσω, ἐπειδὴ τὸ θέλωνε καὶ οἱ Μυ-κηνάιοι ἀπὸ φόβο τῶν Ἡρακλεῖδων καὶ ἀντάμα εἰδει-χε σὰν ἄνθρωπος μετ' ἀνὰ μῆκα καὶ εἶχε καλοπιάσει τὸ λαό, ἔτσι, λέν, κληρονόμησε ὁ Ἀτρεάς τῆ βασιλεία τῶν Μυκηνάων καὶ τῶν ἄλλων ὅσων κυριαρχοῦσε ὁ Βρυστέας, καὶ οἱ Πελοπίδες κατάντησαν πρὸ μεγάλοι ἀπὸ τοὺς Περσεῖδες. Ἀπρὰ κληρονόμωντας ὁ Ἀγα-μέμνων, καθὼς καὶ δυναμώνοντας ἀκόμα μετ' ναφτικὰ

(3) Στὸ κείμενο τὰ λόγια Ἀτρεῶς δὲ μητρός ἀδελ-φοῦ ὄντος αὐτῷ—Ἐδρυσθέως μὸυ φαίνονται ξένα.

πολίτες, παρά ἀνθρώπους πρώτα-πρώτα. Τέτοια κατὰ δυστυχία είναι ἡ κατὰστασή μας.

Ἄπὸ τὸ ἀναγνωσματάρη, καθὼς τὸ προκηρύχνει ὁ «Νουμάς», θὰ γεννηθῆ σὲ λίγο καὶ ἡ γραμματική. Ἐς θυμηθῶν ὅσοι πέρασαν ἀπὸ τὸ σκολιὸ τὸ δημοτικὸ σὲ ποῖο βασανιστήριον τοὺς τυραγοῦσε μὲ τὸ «κατῆλιψ, γενικὴ κατῆλιφος», ὁ δάσκαλος, ὁ μηδαμῶς τὸ αὐτοῦ ἔργον κατελιφῶς, κι ἄς τὸ νοιώσουν μέσα στὴν ψυχὴ τους, ὅτι πρέπει νὰ πάσῃ τὸ βασανιστήριον αὐτὸ τῶν παιδιῶν νὰ μαθαίνουν γραμματικούς κανόνες ἀπάνου σὲ λέξεις, ποὺ τῆ σημασία τους μήτε οἱ λεξικογράφοι δὲν τὴν ξέρον καλὰ-καλὰ.

Διαλαλητῆς τῆς ἀλήθειας μεγάλος γιὰ τὴν παιδαγωγικὴν ψυχὴν θὰ εἶναι τὸ ἀναγνωσματάρη αὐτὸ Ἄμα τὸ παιδί μὲ τὸ πρῶτο συλλάβισμα θὰ μαθαίνει πράγματα ποὺ τὰ ξέρει, ποὺ ἔχουνε ριζωθῆ μέσα του, δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ προσέξῃ σὲ τί μαθαίνει· κι ὅταν συνήθισῃ ἀπὸ μικρὸ νὰ προσέξῃ, θὰ προσέξῃ καὶ μεγάλος νὰ σκέπτεται καὶ νὰ λῆη κείνο ποὺ εἶναι σωστό· καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτόνθ θὰ εἶναι πάντα μέσα στὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἀλήθεια πάντα θάγαπάη.

Τέτοιες σκέψεις μὲ φέρνει ἐμένα ὁ διαγωνισμὸς τοῦ «Νουμά». Γιὰ τοῦτο θαρρῶ πῶς ἐκείνοι ποὺ νοιώθουν ὅτι ἔχουν τὴ δύναμιν νὰ γράψουν ἀναγνωσματάρη στὴν ἐθνικὴν μᾶς γλῶσσαν καὶ θὰ καταπιαστοῦνε νὰ τὸ γράψουνε, θὰ εἶναι ἀληθινοὶ ἐθνικοὶ εὐεργέτες. Δὲ διστάζω νὰ τοὺς δώσω τὸν τίτλον αὐτόν—ὄχι μονάχα ἐγὼ ποὺ εἶμαι τίποτις, παρὰ καὶ κάθε ἄλλος ποὺ σκέπτεται σωστὰ—γιατί ἔχω τὸ νοῦ μου καὶ τοῦτο: Τοὺς ἐθνικοὺς εὐεργέτες ὡς σὰ σήμερα δὲν τοὺς ἔβγαλε τὸ Κράτος τὸ πίσσημο· τὸ Κράτος μήτε μισὸ εὐεργέτη δὲν κατόρθωσε νὰ πλάσῃ. Ὅλοι ὅσοι στολίστηκαν δίκια ἢ ἀδικα μὲ τέτοιο στεφάνη ἀθανασίας εἴτανε φτιάσματα τῶν χειρῶν τους. Ἡ ἀτομικὴ δύναμις καὶ θέλησις τοὺς ἔκανε μεγάλους. Γιατί τάχατες νὰ μὴν εἶναι τῆς μοίρας μας καὶ σὲ πνευματικὸν ξεσκλάβωμα τῆς φυλῆς μας νὰ βγοῦν εὐεργέτες ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν θέλησιν καὶ δύναμιν; Μ' ὅλα τὰ ἴπουργεῖα, μ' ὅλα τὰ Πανεπιστήμια, μ' ὅλα τὰ σκολιά, μ' ὅλους τοὺς πίσσημους διαγωνισμοὺς, μ' ὅλες τίς κάθε τόσο διακλαυόμενας μεταρρυθμίσεις τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως! δὲ βγήκεν ὡς σήμερα σὲ ἔθνος μας ἕνας σωστός δάσκαλος, ποὺ θὰ εἴταν κι ἀληθινὸς εὐεργέτης του. Καθόλου λοιπὸν πε-

ρίεργο (ἀφοῦ μάλιστα ὑπάρχουν καὶ λίγοι δάσκαλοι ποὺ δείχνουν ὅτι ξύπνησε μέσα τους ἡ ἰδέα τῆς πνευματικῆς λευτερίας) νὰ βγοῦν οἱ εὐεργέτες αὐτοὶ τοῦ μυαλοῦ τῆς μελλομένου γενιᾶς ἀπὸ ἕνα διαγωνισμὸς ποὺ τότε δημιουργεῖ τὸ ἄτομον καὶ γιὰ τοῦτο φαίνεται καὶ πῶς μεγάλος.

Ἀλεξάντρεια

ΝΑ. Π. ΒΟΥΤΣΙΕΡΙΑΝΗΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑΣ

ΕΝΑ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Τὰ φρόμαλλα τὰ ρανάκια του νὰ ὁ Φλοῖσβος ἀπ' τὸν κάμφο
Τὸ γαλαζέλιο βόσκοντας τὰ φέρνει ὡς σὲ το γιαιλὸ,
Καὶ γελαστός στὴν ἀμμουδιά — πρὶν σὲ τὴν βαρκουλά
Κι ἀνοίξω τὸ πανάκι μου ναυτάκι ἐγὼ τρελλὸ,—
Μάγο τραγοῦδι ἀρχίνησε μὲ τὴ χρυσὴ φλογέρα
Κι ὅλα τὰ ρανάκια ἐκοίμησε... καὶ νὰ ἡ Ἀκρογιαλιά,
Νεράδα σὲ τὴν ἀγιαλίη του, γελώντας πέρα ὡς πέρα
Κάθε του φλοῖφιλιμ' ἄλλαξε μὲ τριδίπλα φιλιὰ...

Δεμένος ἀπ' τὰ κάλλη τους, τοῦ τραγοῦδιού τὴ γλῶσσα,
Δομένος σὰ φιλιὰ τους, σὲ τῶν δύο τους τὴ χαρὰ,
Ὅ,τ' εἶχα τὰλησμόνησα... μὰ ὅ,μὲ ἔχασα δὲ βροῖκα
Μὰζι μὲ τὴν καρδοῦλα μου σιοῦ Πέλαου τὰ νερά!

Σπέτσες, 4 Φ. 1905.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

Μιμητής: «Δὲν εἶπες ἔγχετες πῶς εἶν' ἀδικο νὰ χτυπήν
κανεὶς τὸν ἄλλο;»

Ὁ πατέρας τοῦ Μιμη: «Ναὶ, Μιμη».
Μιμη: «Νὰ τὸ πῆς αὐτὸ καὶ σὲ δάσκαλό μου,
μαμακᾶ».

«Νίκο», ψιθύρισ' ἡ καλὴ γυναίκα τὰ μεσίνυχτα κλέφτες
μῆχαν σὲ σπίτι».

«Πήγαινε νὰ δῆς, ἀγάπη μου», ἀποκρίνεται ὁ Νίκος
μισοκοιμισμένος. «Δὲ θὰ τοιμήσουν νὰ χτυπήσουν γυναικα».

Γυναίκα (στὴν ἀρρώστεια τῆς): «Θὰ μὲ θίψῃς πλάγι
σὲν πρῶτο μου ἄντρα, δὲν εἶν' ἔτσι, ἀγάπη μου;»

Ἄντρας: «Γιατί ὄχι, χρυσό μου;»

πιάστερ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. ἔκαμε θαρρῶ τὸν πόλεμον, στρατολογώντας ὄχι τόσο ἀπὸ καλοσύνη τους ὅσο φόβο. Γιατί φαίνεται, σὲν ἔφτασε, πῶς ὄχι μοναχὰ εἶχε ὁ ἴδιος τὰ περισσότερὰ καράβια, παρὰ πῶς παραχώρησε καὶ τοὺς Ἀρκάδες. ὅπως μᾶς τὸ δείχνει ὁ Ὀμηρος, ἂν κανεὶς τὸν παραδέχεται μαρτυρα. Ἐπειτα καὶ τοῦ ραβδίου τὸ δόγμα τότε λείπει πῶς

... βασιλέβη σὲ πολλὰ νησὰ καὶ σ' Ἄργος ὅλα

Κι' ὄντας στεριανός, δὲ θὰ ἔριζε, λέω, νησιὰ ἔξω
τὰ γειτονικά (κι' ἀφ' ἑαυτῶν δὲν εἴταν τίποτα πολλά)
ἂ δὲν εἶχε καὶ κάμπο ναφτικά. Κι' ἀπ' ἄφτόν ὅμως
τὸν πόλεμον συμπεραίνεις τί λογῆς εἴταν τὰ προκυτερινὰ του.

10. Κι' πῶς ἡ Μυκὴν εἶναι (4) τώρα μικρὴ
—ἢ ἂν καμιά ἀπὸ τίς τότε χώρες δὲ φαίνεται
τώρα σημαντικὴ— δὲν πρέπει παίρνοντάς τὸ κανεὶς
μετρητὰ σημάδι ν' ἀπιστεῖ πῶς δὲ στάθηκε ὁ στρατός
ἐκεῖνος τόσος ὅσος μᾶς τότε λέν οἱ ποιητάδες
καὶ βασιλέβη ἡ φήμη. Γιατί ἂν πῆς ἡ χώρα τῶν
Λακωνῶν ἐρημωθεῖ καὶ δὲ μείνουν παρὰ οἱ ναοὶ κι'

(4) Τὸ κείμενον ἔχει ἦν. Τὸ νόημα ὁμοίως θέλει ἔσται.
Ἡ πρῆσις ἴσως νὰ βγῆι ἀλόγετα τὸ ἦν ἢ ν' ἀλλαχθεῖ
σὲ νῦν.

οἱ σπιτότοποι τῶν χείρων. Νομίζω, σὲν περάσει πολὺς καιρὸς, πῶς πολὺ θ' ἀπιστοῦν οἱ κατόπι τῆς δύναμει τους μπροστὰ σὲ τὴ φήμη τους. Ἐς τόσο ἀπὸ τὰ πέντε μέρη τῆς Πελοποννήσου ὀρίζουν τὰ δία, κι' εἶναι ἀρχηγοὶ τῆς ὀλόκληρης καθὼς καὶ πολλῶν ἀπὸ τοὺς ὄζω συμμάχους. Μὰ ἐπειδὴ μὴτ' εἶνε μιά χώρα ἡ πολιτεία μὴτ' ἔχτισε ναοὺς καὶ χτήρια μεγαλόπρεπα, παρὰ κατοικήθηκα χωρὶά χωρὶά κατὰ τὸν παλιὸ ἑλληνικὸν τρόπο, θὰ φανεῖ ἴσως σὲν κατώτερη. Ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι πῆς πῶς πάθαιναν τὰ ἴδια, ἡ δύναμει τους ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν τῆς χώρας θὰ συμπεραίνεται ἴσως διπλὴ παρ' ἑταί εἶναι. Δὲν εἶναι λοιπὸν ὀρθὸ ν' ἀπιστοῦμε μήτε νὰ κοιτάζουμε τόσο τὸ ἐξωτερικὸν κάθε πολιτείας ὅσο τὴ δύναμει τῆς, παρὰ πρέπει νὰ νομίζουμε τὴν ἐξτρατεία ἐκείνη πῶς ἀπ' ὅλες τίς πρὶν στάθηκε ἡ πῶς μεγάλη, δίχως ὅμως νὰ ὀτάνει τίς σημερινές, ἂν κάπως γίνεται πάλι κι' ἐδῶ νὰ πιστέψουμε τὸ Τραγοῦδι τοῦ Ὀμηροῦ, ποὺ φυσικὸν εἶναι σὲν ποιητῆς νὰν τὸ παραχωροματίσει. Μὰ κι' ἔτσι ὅμως φαίνεται σὲν κατώτερη. Γιατί ἀπὸ τὰ 1200 καράβια παρασαινεῖ τῶν Βοιωτῶν πῶς εἶχαν 120 ἄντρες καὶ τοῦ Φιλοχτήτη 50, δηλώνοντας κατὰ τὴ γνώμη μου τὰ πῶς μέγαρα καὶ τὰ πῶς μικρά· ἄλλα τουλάχιστο ὡς πρὸς μέγεθος δὲν ἀναφέρει τῶν Καραβιῶν τὸν Κατάλογο. Καὶ τὸ πῶς εἴταν οἱ ἴδιοι καὶ νάφτες

ΥΣΤΕΡ' ΑΠ' ΤΗΝ ΠΛΕΡΩΜΗ

Στοῦ μανιωμένου τρελοδορεῖα τὸ ἄγριο φύσημα, οἱ φλόγες τῶν φαναριῶν τρεμουλιαστὰ - τρεμουλιαστὰ βίχναν τὴ θαμπὴ λάμψη τους στοὺς χιονισμένους δρόμους.

Ὁ οὐρανὸς σκεπασμένος ἀπὸ κατὰμυθρα σὲν πίσσα σύννεφα, φαινώταν ἔτοιμος νὰ ξεσπάσῃ σὲ μπόρα δυνατὴ.

Κάτου, ἡ πολυτάραχη πόλη, ἀποκαμωμένη πῶς ἀπ' τὴν τόση καὶ τόση ξενεθριστικὴ κι ἀδιάκοπη δουλειὰ, ἀναπαδῶταν παίρνοντας καινούρια δύναμη, καινούρια ζωὴ, γιὰ νὰ ξαναξυπνήσῃ πάλε τὴν ἄλλη μέρα, καὶ νὰ ξαναρχινήσῃ, δυναμωμένη πῶς, μὲ καινούριο θάρρος, τὸ γιγαντένιο, τὸν ἀκατάπαρτο ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Κι ἀπάνου στὴν ἡσυχία ποὺ βασιλεῖε, ἀνηχοῦσε τοῦ μανιωμένου στοιχειοῦ τὸ ἄγριο μουγκρητό, τὸ παγερὸ καὶ φαρμακεμένον φύσημα τοῦ λυσασμένου ἀγέρα, ποὺ ὀρηπτικός, φοβερός, ἀμείλιχτος, μαίνονταν σὰ δαιμονισμένος, σὲν παλαβός, ζητώντας νὰ συνεπάρῃ ἀχόρταγα τίς σκεπὲς τῶν σπιτιῶν.

Ἡ ὥρα εἶχε περάσει· ὅλα τὰ μαγαζιά εἴταν κλειστὰ πῶς. Μονάχα οἱ ταβέρνες δουλέβαν στὴν προχωρημένη ἀφτὴ ὥρα, παίρνοντας τοῦ ἀργάτη τὸ μεροκάματο, τὴ μικρὴ καὶ τιποτένια ἀφτὴ ἀνταμοιβὴ τῶν κόπων του, καὶ δίνοντας σ' ἄφτόν γι' ἀντάλλαγμα τὸ φοβερὸ σπῖρτο, τὸ σιγανὸ μ' ἀλάθερτο δηλητήριο, ποὺ ἀργὰ ἀργὰ μὰ σίγουρα τὸν σέρνει σὲ τὴ διανοητικὴ καὶ σωματικὴ ἐξάντληση, σὲ τὴ σωματικὴ καὶ διανοητικὴ ἀνικανότη, σὲ τὸ φοβερὸ καὶ ἀναπόφευκτο τέλος ποὺ ἀκλουθεῖ πάντα τὸν ἀλκοολισμὸ—τὴ φοβερὴ ἀφτὴ ἀρώστεια, ποὺ κατάντησε ἀληθινὴ πληγὴ, καὶ πληγὴ ἐπικίντυνη τοῦ καιροῦ μας.

Κ' οἱ μεθυσμένοι πῶς ἐργάτες μὲ πρόσωπο ξαναμμένο ἀπ' τὸ πιότι, μὲ μάτια θολὰ καὶ λαίμαργα, καθισμένοι γύρω σὰ λυγερὰ τῆς ταβέρνας τραπέζια, χύναν ἀλογάριαστα πῶς, χύναν ἀκατάπαρτα, τὰ λεφτὰ ποὺ κερδίσαν μὲ τόσους κόπους, ὕστερ' ἀπὸ τόσο καὶ τόσο ἔδρωτα, ὕστερ' ἀπὸ τόση καὶ τόση δουλειὰ.

Καὶ χτυποῦσαν τώρα τοὺς δυνατοὺς, τοὺς σιδερένιους ἀπ' τὴ δουλειὰ γρόθους τους σὲ τὴν τραπέζι μὲ δύναμει· καὶ γιομίζαν τὸν ἀσφυκτικὸν τῆς ταβέρνας ἀγέρα μὲ βλαστήμιες καὶ βρισιὰς· καὶ βρωμερὲς λέξεις, ἐνῶ ἀκατάπαρτα κι ἀλογάριαστα σκορ-

καὶ πολέμιστάδες τὸ δηλώνει σὰ Καρχεῖα τοῦ Φιλοχτήτη· γιατί ὅλους τοσούτους παρασταίνει τοὺς λαμνακοπούς. Μήτε εἶναι πιθανὸ πῶς πήγαιναν μὰζι πολλὰ μὴ νάφτες, εἰζὲν οἱ βασιλικὰδες κι' οἱ πῶς ἀνώτεροι ἀξωματικοί, ἀφοῦ εἴτανε μάλιστα νὰ περάσουν ἀνοικτὸ πῶς με μὴχανὲς πολεμικῆς, μήτε πάλι πῶς εἶχαν καράβια μὲ κατὰστρωμα, παρὰ κατὰ τὸ παλιὸ τὸ εἶδος βυλιμένα κἀπως σὲν πειρατικὰ. Κατὰ τὰ πῶς μεγάλα καὶ τὰ πῶς μικρὰ καράβια κρῖνοντας λοιπὸν τὸ μετάνει, πολλοὶ δὲ φαίνονται πῶς πῶς. ἔτσι σὰ σταλμένοι συντροφικά ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

11. Κι' αἰτία τόσο δὲν εἴταν ὁ μικρὸς πληθυσμὸς, ὅσο ἡ φτώχεια. Γιατί τοῦ σιτισμοῦ ἡ στενωχώρα τους ἔκανε ποὺ πῆραν στρατὸ μετρημένον, τόσο δηλαδή ὅσοι ἠλπίζαν ἔκειπὸ πῶς θὰ οἰκονομηθεῖ μὲ τὸν πόλεμον, καὶ πάλι (5) ἀφοῦ ἔφτασαν καὶ νίκησαν σὲ τὴ μάχη (καὶ φανερὰ νίκησαν, γιατί ἄλλως πῶς θῆχτιζαν ὀχύρωμα σὲ στρατόπεδόν τους;), φαίνονται πῶς μήτε τότες δὲ μεταχειρίστηκαν ἔλα τὴ δύναμει, παρὰ ἄρχιταν τὸ νὰ σπαίρουν τὴ χερσίνησο καὶ νὰ κουρσέβουν, μὴν ἔχοντας ἄλλα μέσα σιτισμοῦ. Γιὰ τοῦτο καὶ, ὄντας σκόρπιους, καλύτερα

(5) Τὸ κείμενον ἐπειδὴ δὲ ἀφικόμενοι. Νομίζω ἐπειδὴ δ' αὐ ἀφικόμενοι.

πούσαν τὸ μεροκάματο, ἐνῶ ἀδιάκοπα, μὲ μανία, μὲ ἠδονὴν ἀνεκφραστοῦ, μὲ πάθος ἀκατανίκητο, στραγγίξαν τὸ γαργαλιστικὸ καὶ εὐχάριστο δηλητήριο.

Καὶ τρέχαν ἀκούραστα τὰ παιδιὰ τῆς ταβέρνας· καὶ βιαστικὰ βιαστικά, γλήγορα γλήγορα φέρναν τούς δίσκους μὲ τὰ μικρὰ ποτηράκια γιομάτα, καὶ παίρναν ἄλλους δίσκους μὲ τὰ μικρὰ ποτηράκια ἀδειανά· καὶ μετροῦσαν τὰ λεπτά· καὶ δὶναν τίς διαταγὴς στὸν πώγκο μεγαλόφωνα· καὶ τρέχαν ἀκατάπαρτα· καὶ πηγαινοέρχονταν γλήγορα γλήγορα ἀνάμεσα στὴ βρωμερὴ καὶ ἀσφυχτικὴ τῆς ταβέρνας ἀτμόσφαιρα· καὶ φέρναν ἀδιάκοπα ἀπ' τὸ γαργαλιστικὸ δηλητήριο· καὶ παίρναν ἀδιάκοπα τὸ μεροκάματο τῶν ἐργατῶν ποῦ κείνοι ξοδεύαν ἀράδα, χωρὶς νὰ λογαριάσουν ἂν τὰ παιδιὰ τους, οἱ σπιτικοὶ τους, καρτεροῦν νηστικά, χωρὶς νὰ λογαριάσουν ἂν τὰ παιδιὰ τους οἱ σπιτικοὶ τους χωρὶς φωτιά τουρτουρίζουν, χωρὶς νὰ λογαριάσουν πὼς καὶ οἱ ἴδιοι σὲ λίγο θὰ τουρτουρίζουν μαζί μ' ἑαυτούς.

Βόλος

ΖΑΧΑΡΙΑΣ Σ. ΖΑΧΑΡΙΟΥ

Ἡ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ ΡΟΝΤΑΚΗ

ΜΙΚΡΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ἡ Γραμματικὴ τοῦ κ. Γ. Κ. Ροντάκη μοῦ στάλθηκε, ἀνέκδοτη ἀκόμη, στὸ Διὰ γωνισμὸ γιὰ τὴ γλώσσα τοῦ 1901. ἔῤχε τίτλο «Γραμματικὴ τῆς γλώσσας τῆς Ῥωμοσύνης». Εἶπα γιὰ ποιους λόγους δὲ μοῦ ἐτίθηκε δυνατὸ οὔτε νὰ τὴ βραβέψω οὔτε νὰ τὴ δημοσιέψω (κ. τὸ «Ἀστὺ», 19 Ὀκτώβρη, 1901, καὶ Διὰ γωνισμὸ γιὰ τὴ γλώσσα», Ἀθήνα, 1902, σ. 4-5). Βλέπω τὴν πὼς βγήκε ἡ Γραμματικὴ τοῦ κ. Γ. Κ. Ροντάκη, καὶ ἀπὸ εἶναι καλὸ πρᾶμα. Καλὸ πρᾶμα ἢ κίνησις κ' ἢ ζωὴ. Καλὸ πρᾶμα νὰ προσπαθῇ μάλιστα κανένας νὰ καταφέρῃ γραμματικὴ τῆς γλώσσας τῆς ἐθνικῆς. Γιὰ τέτοιο λόγο, ὑποθέτω, γιὰ νὰ δώσῃ κάποιος θάρρος στοὺς ὀπαδοὺς τῆς Ἰδέας, ἔκαμε καὶ ὁ φίλος μου καθηγητὴς κ. Α. Thumb μιά πολὺ ὁμορφὴ ἐπίκριση τῆς Γραμματικῆς τοῦ κ. Γ. Κ. Ροντάκη, ὅπου παίνεσε κίμπσο τὸ βιβλίον. Διάβασα ὅμως τίς προάλλες καὶ μιά ἐπίκριση

τοῦ κ. καθηγητῆ Σπ. Βάσης (στὶς «Ἀθῆναι», 4-5 Φλεβάρη, 1905). Ὁ κ. Σπ. Βάσης βρῆκε ἄπειρα λάθια στὴ Γραμματικὴ τοῦ κ. Γ. Κ. Ροντάκη. Κι ἀπὸ εἶναι καλὸ πρᾶμα. Καλὸ πρᾶμα ἢ κίνησις κ' ἢ ζωὴ. Ἀνοίγουνε τὴ φυλλάδουλα οἱ ἀντίπαλοί μας, ψάχνουνε, κοιτάζουνε, κάτι μαθαίνουνε· σὰ βρῖσκουνε καὶ λάθια, καταλαβαίνουνε πὼς ἔχει τοὺς κανόνες τῆς ἠ Δημοτικῆς.

Μὲ μιά λέξη λοιπὸν ἢ σὰ θέλετε καὶ μὲ δυό, νὰ ξαστερῶσω τὴ γνώμη μου, ἢ Γραμματικὴ τοῦ κ. Γ. Κ. Ροντάκη μοῦ φαίνεται χρήσιμος βιβλιαράκι γιὰ τοὺς δασκάλους· γιὰ μᾶς ὅμως δὲν κάνει διόλου, μὰ διόλου.

Χάρηκα καὶ γιὰ κάτι ἄλλο. Δὲν ἔχει λόγια ὁ κ. καθηγητῆς Βάσης γιὰ νὰ καφτηριάσῃ τὸν πανηγυρισμὸ τοῦ Σουλτάνου, ποῦ γίνεται στὴ Γραμματικὴ τοῦ κ. Γ. Κ. Ροντάκη, τοῦ Σουλτάνου «τοῦ συνεργοῦ σὲ κάθε πρόοδο», τοῦ Σουλτάνου «ποῦ μιά ἡμέρα του εἶνε γιὰ τὴν Τουρκίαν ἑκατὸ χρόνων ζωὴ» κτλ. Πιστέδω νὰ τάβαλε ἀπὸ τὸ κ. Γ. Κ. Ροντάκη γιὰ νὰ πάρῃ πῶς ἐφόκολα τὴν ἀδεια καὶ νὰ τυπώσῃ τὴ Γραμματικὴ του. Δὲν πειράζει. Ἐμεῖς δὲν παραδεχόμεστε μῆτε γιὰ τέτοιο σκοπὸ τέτοια ρωμαίικα. Ἡσυχάσα ποῦ δὲν τὰ παραδέχονται τώρα οὔτε οἱ δασκάλικες φημερίδες. Ἐγὼ νόμιζα, ἔτσι ἀκουσα ἐδῶ τουλάχιστο, πὼς φίλιες μὲ τὸν Τοῦρκο καὶ τεμενάδες στὸ Σουλτάνο, εἶναι σήμερα πατριωτισμὸς στὴν Ἑλλάδα.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Ἀγγέλα: «Κώστα, μοῦ τὸ ὑπόσχεσαι πὼς δὲ θὰ μὲ φήσῃς νὰ γίνω χήρα;»

Κώστας: «Τὶ λὲς ἀγάπη μου, νὰ σάφήσω χήρα; Πεθαίνω καλύτερα».

«Δὲν εἶναι τίποτα σοβαρὸ, κυρία μου. Ἡσυχία μὲ νάχα σὰς χρειάζεται».

«Μὰ κοιτάξτε καὶ τὴ γλώσσα μου, γιαιτρέ».

«Κι αὐτὴ, καὶ αὐτὴ πρέπει νὰ ἡσυχάσῃ».

Πατέρας: «Μαθαίνω σήμερα πὼς εἶσαν κακὸ κορίτσι καὶ κόντευε νὰ φᾶς ἔυλο»

Μικρὴ κόρη: «Εἶναι πολὺ κακιὰ ἢ μαμμά. Ἄν τῆσῃς πὼς εἶταν πρὶν δασκάλισσα, θὰ σοῦλεγα, μπαμπᾶ, νὰ μὴ τὴν πάρῃς».

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΒΛΑΜΗ

12

Γιὰ τὰ γλυκὰ ματάκια σου
καὶ τὴ δική σου ἀγάπη,
βάξω τὸν κάθε κάπεια,
κερά μου, στὸ πουλάτι

13

Ὅτα σκοινᾶς ἀφ' τὴ δουλειὰ
θὰ παίρνω τὸ κατόπι σου,
τί μ' ἔχει πιάσει ἀποθυμῖα
νὰ ἰδῶ τὸ κατατόπι σου.
Κ' ἔτσι θὲ νῶρθη ἕνας καιρὸς
μαζί ποῦ θὰ πηγαίνουμε,
καὶ τῆς ἀγάπης τὸ πανί
γλυκὰ γλυκὰ νὰ φαίνουμε.
Γιατὶ ἡ ἀγάπη ἔχει πανί,
ποῦ μόν' τὴ νύχτα φαίνεται,
καὶ μὴ θαρρεῖς ποῦ σὲ γελᾷ,
γιατὶ... μοῦ κατοφαίνεται.

14

ΤΟ ΒΛΑΜΑΚΙ

Μὲ γροῖζο καπέλλο,
φαρδὸν παντελόνι,
πουκάμισο σκοῦρο,
γραβάτα κορδόνι,
καὶ μαῦρο σακκάκι,
ποῦ δὲ μοῦ νομπῶνει,
γροῖζω στοὺς δρόμους,
ἀγάπη ζητώντας,
μοδίστρες καὶ δουῖλες
τρελλὰ κυνηγώντας,
λερούμενος Ντίνος,
Μισοτύλης ἢ Νώντας.

ΚΑΙ' ἌΝ

«Λοιπὸν θὰ σὰς ἔχουμε αὖρις βράδυ; Ὁργανικὴ καὶ φωνητικὴ μουσικὴ δὲ θὰ μᾶς λείπη. Ἡ κόρη μου Ἀλίχη θὰ τραγουδήσῃ, κ' ὑστερὰ ἡ Καίτη θὰ μᾶς ἀπαγγεῖλῃ τὸ καινούριον τῆς ποιήμα. Ὅσα δειπνήσουμε στὶς ἐννιά».

«Εὐχαριστῶ πολὺ γιὰ τὴν καλωσύνη σας. Ὅσα προσπαθήσω στὶς ἐννιά νάμαι σπῆτι σὰς».

τούς ἀντίσταν οἱ Τρῶες μὲ τ' ἄρματα τὰ δέκα ἐκεῖνα χρόνια, ἰσόπαλοι οὐτὰς μ' ὅσους ἔμεναν πάντα πίσω. Ἄν ἔμως εἶχαν ἐρθεῖ μὲ θρόσιμα περισσά, καὶ ἀντάμα ὅλοι ξακολουθοῦσαν τὸν πόλεμον συγκατατήκτῃ δίχως νὰ κουρσέθουν καὶ σπαίρνουν, τότε ἔφοκολα, ἀφοῦ νικούσαν στὴ μάχη, θὰν τοὺς ἐπαιρναν τὸ κᾶστρο μὲ πολιορκίαν κερτερώντας τριγύρω (6). Μὰ ἀπὸ φτώχεια καὶ τὰ προτυπὸν τῶν εἶταν ἀχαμνὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια ποῦ εἶπαμε, ἂν καὶ πῶς ξακουστά ἀπ' ὅλα τὰ πρὶν, φαίνονται, κρινόμενος ἀπὸ τὰ ἔργα, πὼς στᾶθησαν κατώτερα τῆς φήμης τους καὶ τοῦ λόγου ποῦ, κερσμηὴ οἱ ποιητάδες, βασιλεύει τώρα.

(6) Τὰ λόγια τοῦ κείμενου οἱ γε καὶ οὐχ ἀθροῖοι, ἀλλὰ μέρει τῶν δεῖ παρόντι ἀντιέχον—δ' ἂν—ἐν ἐλάσσονι τε χρόνῳ καὶ ἀπονώτερον τὴν Τροίαν εἶλον εἶναι νομίζω ἔξνα.

ΕΝΑΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΑΣ

(Πολιτικὸ διήγημα).

(Ἀφιερώνεται στὸ συγγραφεὰ τοῦ «Τὰς ἰδιότητων» τὸ μεγάλο καὶ ἀληθινὸ Πατριώτη).

Ὅταν γνώρισα τίς προάλλες ποῦ ἔμουν στὸ Φανάρι ἐκεῖ δὲ στὸ ἥτυχο λιμάνι τῶν καικιῶν, τὸν παλιὸ μας τὸν καικιῶν τὸν κύριον Γεώργη ποῦ μὲ ἔξερε ἀπ' τὰ παιδιατικὰ μου χρόνια, ἢ καρδιά μου πέταξε ἀπ' τὴ χάρα τῆς. Ἄφρασα τότες ὅλους τοὺς ἄλλους Τουρκαλῶδες νὰ μαλώσουν ἄγρια μεταξύ τους ποῖς νὰ μὲ πρωτοπάρῃ στὸ καίκι του, καὶ πῆδηξα μέσα στὸ καίκι τοῦ κύριου Γεώργη.

— Μὲ γνώρισες, καλὲ κυρά μου;

— Ἀκουε ἐκεῖ! Καὶ ξεχνᾷ κανένας ποτὲ τέτοιους καλούς ἀνθρώπους σὰν ἐσένα;

— Πόσα χρόνια πᾶν ἀπὸ τότες! Θυμᾶσαι ποῦ σὲ σήκωνα, παιδί πρᾶμα, μέσα στὰ χέρια μου γιὰ νὰ σὲ βάλω στὸ καίκι; Ἐ! καὶ ἐμεῖς βλέπετε γερᾶσαμε πιά...

— Ὅχι δὲ! καλὰ βαστᾶς ἀκόμα. Ἀμὲ δ' γυιὸς σου ὁ Θεοδωρῆς τί γένεται; Κι' ἐκεῖνος θάνατι τώρα παλληκάρη!

— Παλληκάρη καὶ παλληκάρη μὰ φορὰ ὁ Θεοδωρῆς μου! εἶπε ὁ κύριος Γεώργης στρέβοντας περήφανα τὸ κάτασπρο μουστάκι του.

Ὁ γυιὸς τοῦ Θεοδωρῆς! Πῶς τὸν θυμοῦμαι ἀκόμα τὸ μικρὸ τσαχπινάκο φίλο μου, ποῦ γράμματα δὲν ἤθελε ποτέ του νὰ μάθῃ, μόνο γύριζε ὅλη μέρα στὴ θάλασσα καὶ ξεροζώνε μύδια ἀπ' τοὺς πῆτους τῶν βαρκωτῶν. Ἡ ἔξυπνάδα ὅμως λαμποκοποῦσε μέσα στὰ κατάμαυρα, σὰν κάρβουνα, μάτια του.

— Ἐέρεις, καυμένη, πόσο ἤθελα νὰ τὸν ξαναῖδῶ; τί τέχνη τὸν ἔμαθες; καλὸ παιδί εἶναι;

Τὰ μάτια τοῦ κύριου Γεώργη γέμισαν δάκρυα.

— Καλὸ καὶ καλὸ λέει! Καὶ παλληκάρη ἀληθινὸ, μιά φορὰ. Ἀμ' δὲν τὰ ξέρεις δὲ! προχτὲς γέννηκε χρόνος ποῦ τὸν πάντρεψα. Καὶ νᾶξερεις καὶ πὼς! Νὰ στὰ λέω, κυρία μου, καὶ νὰ τρέχουνε γὰ μάτιζα σου, ἐσένα ποῦ εἶσαι τέτοια πονόψυχη.

— Δέγε λοιπὸν, κύριε Γεώργη μου, λέγε!

— Ἐτσι ποῦ λες, κυρία μου, ὁ Θεοδωρῆς μου γέννηκε τὸ λοιπὸν ἀραμπατζῆς. Πατέρα, μοῦ εἶπε, τάλογα ἀξίζουμε πεῖδ' πολὺ ἀπ' τὰ κουπέ· ἐσὺ ἔχει τὸ καίκι σου νὰ βγάλῃς χαρτζιλίκι, ἐγὼ θὰ γένω ἀραμπατζῆς καὶ θὰ βαστώ τὴ φαμίλια. Κι' ἔξυπνος καθὼς εἶτνε—τὸν ξέρεις δὲ—ἔμαθε γλίγωρες τὴν τέχνη κοντὰ στὸ μάστορη καὶ πότες ἐσὶ καὶ ἐ ἀραμπάδες, ποῖτες ἐθαῖνε στ' ἀγῶγι. Τώρα τὸν ἔβλεπε ὁ Θεὸς καὶ ἔχει δικό του ἀμάξι. Καλὸ παιδί,